

Dotazník funkcionální komunikace (DFK): u pacientů s demencí

Milena Košťálová

Neurologická klinika LF MU a FN Brno, Brno
Výzkumná skupina aplikované neurovědy CEITEC MU, Brno

Úvod

- DFK mapuje pragmatickou rovinu komunikačních schopností pacientů s jazykovým deficitem a to oblast bazální a sociální komunikace, využívání čtení, psaní, využití technických komunikačních prostředků, čísel a celkovou orientací v čase v reálném životě.

Cíl

- ▣ První zkušenosti z použití DFK u pacientů s demencí.
- ▣ Ověřit použitelnost DFK v klinické praxi.

Dotazník funkcionální komunikace (DFK)

Východiska

Komplexní testy mapující komunikační schopnosti pacientů s mozkovým postižením v každodenních životních situacích:

- **CADL 2 Communicative Activities of Daily Living**
Holland, Frattali, Fromm 1999
- **The American Speech-Language-Hearing Association Functional Assessment of Communication Skills for Adults**
ASHA FACS 1995 hodnotí pacienta v oblastech:
 - sociální komunikace
 - komunikace bazálních potřeb
 - čtení
 - psaní
 - číselný koncept
 - denní plánování
- **Vyšetrenie funkcionálnej komunikácie VFK**
Cséfalvay, Demovičová 1998

Dotazník funkcionální komunikace (DFK)

Východiska

Při sestavení experimentální verze DFK se vycházelo ze studia testů

VFK, CADL 2, ASHA FACE

Dotazník funkčního stavu FAQcz, Dotazník soběstačnosti DADcz

a z materiálu

„Společný evropský referenční rámec pro jazyky“

Požadavek klinické praxe: krátkost, spolehlivost, dostupnost, použitelnost, jednoduchost.

DOTAZNÍK

Dotazník funkcionální komunikace (DFK) charakteristika

- ❑ *Strukturovaný dotazník využitelný k hodnocení funkcionální komunikace. Poskytuje rychlé a standardní zhodnocení stavu bez většího časového zatížení.*
- ❑ *Umožňuje jednoduchou kvantifikaci, která je nutná pro sledování pacienta v čase, pro výzkum a pro inter a intradisciplinární komunikaci.*
- ❑ *Hodnotí komunikační partner (tj. osoba, která pacienta dobře zná) ve spolupráci klinickým logopedem.*

Dotazník Funkcionální Komunikace DFK

- ▣ I. Komunikace bazální
- ▣ II. Sociální komunikace
- ▣ III. Čtení a psaní
- ▣ IV. Číslo a orientace

Dotazník funkcionální komunikace (DFK)

charakteristika

Hodnotící škála stavu

- 0 bez poruch samostatně bez poruch v běžném tempu
- 1 samostatně zvládá s drobnými potížemi / sníženým tempem
- 2 zvládá s dopomocí
- 3 částečně zvládá s dopomocí
- 4 závažné nedostatky i s dopomocí
- 5 nezvládá i s dopomocí

Celkové skóre: 0 – 100 bodů

výsledek např. 22 bodů / 100 tj.

78 Index Funkcionální Komunikace

Ilustrace použití DFK při vyšetření - práce s komunikační partnerkou pacientky s AD – audioukázky, formulář záznamového listu.

DOTAZNÍK FUNKČNÍ KOMUNIKACE © HTTP://WWW.FNBRNO.CZ/NEMOCNICE-BOHUNICE/NEUROLOGICKA-KLINIKA/DOTAZNIK-FUNKCIONALNI-KOMUNIKACE-DFK/T4546								
Hodnocení a poruchou komunikační i schopnosti	Jméno a příjmení	Kontaktní telefon r.č.						
Dotazník hodnotil	Jméno a příjmení	Kontaktní telefon r.č. / OP						
Poznámky: Vztah k hodnocenému Žije ve společné domácnosti ano ne								
Vyšetřil		Norma / Index Funkční Komunikace věk 50 - 59 let bodů tj. Index FK > 90 < 10 věk 60 - 69 let bodů tj. Index FK > 85 < 15 věk 70 - 79 let bodů tj. Index FK > 76 < 24						
HODNOTÍCÍ STUPNICE 0 bodů 1 bod 2 body 3 body 4 body 5 bodů		zvládá samostatně výborně a bez samostatně zvládá s drobnými zvládá s dopomocí částečně zvládá s dopomocí závažné nedostatky i s dopomocí nezvládá i s dopomocí	Stav před vznikem poruch	Pořadí vyšetření a datum provedení. Momentální stav v době hodnocení hodnocený číslem stupnice.				
			0.	1.	2.	3.	4.	5.
I.		Komunikace bazální						
1		Jméno (chápe a sdělí slovně)						
2		Adresa, ulice, číslo popisné/orientační, PSČ						
3		Pozdrav, poděkování						
4		Komunikace se známými lidmi						
5		Vyjádřit prosbu, přání						
II.		Sociální komunikace						
1		Schopen zavolat pomoc telefonem, mobilem						
2		Schopen reagovat na komunikační podněty s cizími lidmi (pasivní komunikace)						
3		Zjišťování informací slovně i pochopí slovní informací (úřady, pošta...)						
4		Schopnost pochopit humor TV, rádio, z hovoru, nadvětný význam						
5		Iniciátor komunikace, objednání v restauraci, přidání nových informací k tématu, stav komunikace umožňuje zapojení se do soc. aktivit přiměřených věku						
III.		Čtení a psaní (mobil, PC a internet)						
1		Chápe a respektuje význam piktogramů						
2		Pochopení psaného návodu, vzkazu, příjem e-mailové pošty, čtení SMS						
3		Psát text, návod, vzkaz, internet odpovědi e-mailová pošta, psaní SMS, el. banka						
4		Vyplnit dotazník, formulář, průvodku,...						
5		Čtení (knih, novin, časopisu, internetu) pro zábavu, poučení						
IV.		Číslo a orientace (platby – bankomat, počítání, čísla, kalendář, čas, plánování a organizace svého času, návštěv, orientace v čase, v místě)						
1		Orientace v čase, hodiny kolik je, pozná a sdělí						
2		Orientace v kalendáři – plánování návštěv u lékaře apod.						
3		Orientace v programu, jízdním řádu, - práce s ním						
4		Informační tabule, nápisy, orientační plánek						
5		Čísla, platby, kupecké počty, nákup						
		Celkem získaných bodů						
		Index Funkční Komunikace (výpočet: 100 méně získané body)						

Dotazník funkcionální komunikace (DFK) metodika

Období sběru dat: květen 2010 – říjen 2013

Použité vyšetřovací metody:

- ▣ Dotazník funkčního stavu FAQ-CZ
- ▣ Test běžných životních činností IADL
- ▣ Mississippi Aphasia Screening Test MASTcz
- ▣ Dotazník funkcionální komunikace DFK

Dotazník funkcionální komunikace (DFK) metodika

- ❑ A soubor **110 zdravých dobrovolníků**
- ❑ B Soubor tvořilo **30 pacientů s chronickou afázií**
- ❑ C pilotní soubor tvořilo **8 pacientů s AD**

- ❑ Výkony v oblasti funkcionální komunikace byly zmapovány pomocí jednoduchého, krátkého a snadno dostupného vyšetření **DFK**.

- ❑ Získané hodnoty byly porovnány s normativními daty a současně s výkony **nemocných s afázií** při vyšetření skriningovým testem afázií **MASTcz** a s výkony pacientů **s demencí Alzheimerova typu**

Dotazník funkcionální komunikace (DFK)

Výsledky - normativní data

Soubor A zdravých kontrol	Věk	Rozmezí	Norma
N = 110	50 - 92 let	0 - 31 bodů	≤ 18 bodů IFK >88
N ¹ = 30	50 - 59 let	0 - 13 bodů	≤ 10 bodů IFK >90
N ² = 38	60 - 69 let	0 - 20 bodů	≤ 15 bodů IFK >85
N ³ = 42	70 - 92 let	0 - 31 bodů	≤ 24 bodů IFK >76
<i>Hodnoty DFK korelovaly s věkem nikoliv s pohlavím a vzděláním.</i>			

Výsledky

- DFK před vznikem afázie: všichni pacienti s afázií (soubor B) měli výkon v pásmu normálních hodnot.
- DFK po vzniku afázie: 28 z 30 mělo abnormální hodnotu Indexu FK.
- DFK u AD (soubor C): 5 z 8 mělo abnormální hodnotu Indexu FK, 8 z 8 mělo abnormální hodnotu v IADL.

Výsledky
pacienti s afázií, I. věková dekáda

norma
>90

věk	vzdělání	DFK před %	DFK %	MAST CJI
51	VŠ	98	44	56
58	ZŠ	98	8	92
59	ZŠ	98	12	88
59	VŠ	100	7	93
56	VŠ	100	71	85
58	ZŠ	98	47	87
59	VŠ	99	11	52
25	SŠ	100	12	39
39	SŠ	100	78	74
43	SŠ	100	15	32
59	SŠ	98	89	92

Výsledky

pacienti s afázií, II. věková dekáda

Norma >85

věk	vzdělání	DFK před %	DFK %	MAST CJl
60	3	100	35	63
62	3	100	50	70
66	1	98	46	67
69	3	99	25	40
62	1	98	63	60
69	1	97	6	20
69	2	98	67	28
60	2	100	19	18
61	1	97	62	84

Výsledky

pacienti s afázií, III. věková dekáda

**Norma
>76**

věk	vzdělání	DFK před %	DFK %	MAST CJI
82	VŠ	95	90	77
70	ZŠ	94	38	71
71	SŠ	95	37	31
70	VŠ	96	90	92
71	VŠ	100	51	30
79	SŠ	96	37	86
79	VŠ	97	8	17
73	ZŠ	94	72	88
79	SŠ	92	72	92

DFK u AD
soubor C n=8

Částečně až
úplně závislý
v IADL

Norma
>76

věk	IADL	ACR	DFK před	DFK	MAST CJI
84	0	33	98	24	72
87	0	26	99	63	82
73	70	75	99	94	95
84	20	41	99	32	90
82	55	73	99	84	100
84	40	31	98	72	62
76	70	73	99	88	94
78	50	41	100	62	64

Instrumental activities of daily living in Parkinson's disease dementia as compared with Alzheimer's disease: Relationship to motor disability and cognitive deficits:

A pilot study

(Rasovska, Rektorova; 2011)

- ❑ Závěr: Naše výsledky pilotní studie ukazují, že **motorické deficity zůstávají hlavním přispěvatelem k IADL postižením.**
- ❑ Nebyly zjištěny žádné rozdíly v IADL schopností mezi skupinami pacientů s demencí u PN a AD.
- ❑ Významná souvislost byla nalezena ve skupině PN s demencí mezi IADL a **poškozením kognitivních funkcí.**
- ❑ Významná souvislost byla také nalezena u pacientů s PN: IADL skóre souvisí s **PN trváním.**

Dotazník funkcionální komunikace (DFK)

závěry

- ▣ DFK je diagnostický nástroj, který je určený k mapování všech důležitých oblastí funkcionální komunikace tj. schopnosti pacientů s narušenými fatickými funkcemi komunikovat v reálných situacích.
- ▣ Předpokládáme, že bude využit k hodnocení stavu komunikační soběstačnosti pacientů a přispěje k odhalení reálné kvality života.

Dotazník funkcionální komunikace (DFK)

Závěry

- ❑ DFK je jednoduchý, časově nenáročný, umožňuje jednoduchou kvantifikaci.
- ❑ Jedná se o předběžné výsledky, které je třeba ověřit na větším souboru pacientů a dokončit standardizaci testu.
- ❑ DFK může být využit ke stanovení stupně komunikační soběstačnosti, která se v reálném životě může lišit od výsledků získaných pomocí IADL, ADL nebo testů zaměřených na deficit jazykových funkcí. Je předpoklad, že validita DFK bude vyšší u pacientů s úbytkem kognitivních funkcí u kterých se manifestuje porucha komunikace v úvodu onemocnění (např. PPA spíše než AD) a je dominující.

UKÁZKY TERAPEUTICKÉHO MATERIÁLU K DFK *(volně dostupný)*

<http://www.fnbrno.cz/nemocnice-bohunice/neurologicka-klinika/dotaznik-funkcionalni-komunikace-dfk/t4546>

UKÁZKY TERAPEUTICKÉHO MATERIÁLU K DFK

Oblast III – Čtení a psaní

Úkol č.	Zadání úkolu	Cíl úkolu
1	Řekněte kde najdete tyto obrázky	Pochopení významu
2	Řekněte co znamenají tyto obrázky	Pochopení významu
3	Přiřad'te fotografii k symbolu	Pochopení významu základních
4	Napište k jednotlivým obrázkům co znamenají	Pochopení významu základních
5	Spojte čarou symboly, které znamenají totéž	Pochopení významu základních
6	Co všechno je na cedulkách zakázáno. Vypíšte	Pochopení významu základních
7	Přiřad'te správnou dopravní značku	Pochopení významu základních
8	K čemu je toto zařízení určeno	Pochopení významu základních
9		

Oblast I – Komunikace bazální

Úkol č.	Zadání úkolu	Cíl úkolu
1	Vyberte jenom jména	Chápe jméno
2,3	Jak se jmenuje autor textu, Co odpovíte, na tyto otázky?	Chápe jméno
4	Označte pouze křestní jména	Chápe jméno
5	Vyberte ze slov jména a příjmení a doplňte do textu.	Chápe jméno
6	Doplňte podle pokynů	Chápe jméno a příjmení
7	Napište na pohlednici své jméno na správné místo	Automatické formy
8	Správně vyplňte.	Orientace ve formulářích
9	Podepište se na správná místa. (3x)	Orientace v adrese vlastní i cizí
10	Seřad'te do správného pořadí	Orientace v adrese vlastní i cizí
11, 12	Přiřad'te správný popisec. Odpovězte na otázky.	Orientace v adrese vlastní i cizí
13	Zakroužkujte správnou adresu	Orientace v adrese vlastní i cizí
14	Zapište uvedenou adresu správně.	Orientace v adrese vlastní i cizí
15	Zapište vlastní adresu na místo pro zpáteční.	Automatické formy
16	Která adresa je zapsána špatně a proč?	Orientace v adrese vlastní i cizí
17	Zapište svou adresu správně na pohlednici.	Automatické formy
18	Vyplňte správné adresy na podací listek.	Automatické formy
19	Vyberte z nabídky jenom pozdravy.	Automatické formy - pozdrav

Oblast II – Sociální komunikace

Úkol č.	Zadání úkolu	Cíl úkolu
1	Prohlédněte si obrázky	Číslo tísňového volání
2	Přiřad'te telefonní číslo	Číslo tísňového volání
3	Vytvořte telefonní číslo	Číslo tísňového volání
	Přičtěte nahlas	Schopna zavolat pomoc
		Číslo tísňového volání
		Schopna zavolat pomoc

Oblast IV – Číslo a orientace

Úkol č.	Zadání úkolu	Cíl úkolu
1	Řekněte kolik hodin je na obrázcích?	Orientace v čase
2,3	Ukažte které hodiny ukazují ..., v kolik hodin bývá oběd?	Orientace v čase
4	Napište pod obrázek kolik je na něm hodin	Orientace v čase
5,6	Doplňte velkou ručičku..., doplňte obě ručičky	Orientace v čase a pojmech
7	Správně přiřad'te	Orientace v čase
8	Pod obrázek zapište čas na hodinách	Orientace v čase
9	Zakreslete na ciferníku čas...	Orientace v čase a pojmech
10	Správně přiřad'te	Orientace v čase, čtení s porozuměním
11	Odpovězte na slovní úkoly	Orientace v kalendáři a práce s ním
12, 13	Řekněte kolikátého je dnes?, jaké datum je zakroužkováno v kalendářích?	Orientace v kalendáři a práce s ním
14	Ukažte na kterém kalendáři je označen víkend	Orientace v kalendáři a práce s ním
15	Dnes je 8. ledna a pozítří máte jít k lékaři. Kolikátého bude?	Orientace v kalendáři a práce s ním
16	Pod kalendáře napište kdo má svátek...	Orientace v kalendáři a práce s ním
17	Zapište do kalendáře na správné místo	Orientace v kalendáři a práce s ním
18	Doplňte všechny informace...	Orientace v kalendáři a práce s ním

Ukázky materiálu k tréninku funkcionální komunikace

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

1. Schopen zavolat pomoc, i telefonem

1°

1. PROHLÉDNĚTE SI OBRÁZKY A KTERÉ TÍSŇOVÉ LINKY K NIM PATŘÍ. ZAPAMATUJTE SI JE.

155

158

150

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

2. PŘÍŘAĎTE TELEFONNÍ ČÍSLO KE SPRÁVNÉMU OBRÁZKU

155

158

150

Ukázky materiálu k tréninku funkcionální komunikace

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

3. VYTOČTE TELEFONNÍ ČÍSLO KDYŽ:

Hoří!

Vidíte krádež!

Potřebujete
lékaře!

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

5. SPOJTE JEDNOTLIVÁ TELEFONNÍ ČÍSLA S PROFESEMI.

Kam volat:

156

150

158

155

LÉKAŘ

POLICIE

MĚSTSKÁ POLICIE

HASIČI

Ukázky materiálu k tréninku funkcionální komunikace

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

7. ZKUSTE SI TAKOVÝ HOVOR, DOPLŇTE CHYBĚJÍCÍ.
VY BUDETE VOLAT.

operátor: Dobrý den, kdo volá? Jak se jmenujete?

operátor: Co se stalo?

operátor: Kde jste? Jaká je Vaše adresa?

operátor: Znáte své telefonní číslo?

operátor: Nezavěšujte, už k Vám někdo jede.

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

3°

8. DOPLŇTE CHYBĚJÍCÍ TELEFONNÍ ČÍSLA POD OBRÁZKY

Ukázky materiálu k tréninku funkcionální komunikace

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

2°

19. DOPLŇTE DO PŘIPRAVENÝCH VĚT CHYBĚJÍCÍ SLOVA A POKRMY Z JÍDELNÍHO LÍSTKU.

Jídelní lístek

160 g	SPECIALITA RESTAURACE	zeleninová obloha	84,- Kč
	(kuřecí plátek, vepřová panenka, hermelín, anglická slanina)		
160 g	VEPŘOVÉ MEDAILONKY,	zeleninová obloha	84,- Kč
160 g	VEPŘOVÉ RAŽNIČI,	zeleninová obloha	70,- Kč
180 g	KUŘECÍ PLÁTEK,	zeleninová obloha	60,- Kč
180 g	KUŘECÍ PLÁTEK s broskví a sýrem,	zeleninová obloha	70,- Kč
180 g	KUŘECÍ ŠPÍZ s ananášem,	zeleninová obloha	70,- Kč
100 g	KUŘECÍ TOPINKA se sýrem,	zeleninová obloha	58,- Kč
120 g	SMAŽENÝ SÝR,	zeleninová obloha	45,- Kč
120 g	KUŘECÍ SMĚS s bramboráčky (3 ks)		80,- Kč
3 ks	BRAMBORÁČKY,	zeleninová obloha	35,- Kč
100 g	TLAČENKA s cibulí,	chléb	25,- Kč
100 g	UTOPENEC,	chléb	20,- Kč
100 g	NAKLÁDANÝ HERMELÍN,	chléb	40,- Kč
100 g	NAKLÁDANÝ sýr GOUDA,	zeleninová obloha, chléb	40,- Kč

PŘÍLOHY (nejsou zahrnuty v ceně pokrmu) :

AMERICKÉ BRAMBORY	25,- Kč
KROKETY	25,- Kč
HRANOLKY	25,- Kč
TATARSKÁ OMÁČKA	10,- Kč
KEČUP	10,- Kč

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

Rozhovor:

Číšník: Dobrý den, co Vám mohu nabídnout?

Host: _____ jídelní _____.

Číšník: Hned Vám ho přinesu. Co si dáte k pití?

Host: _____ Děkuji.

Číšník: Tady to je. A co si dáte k jídlu?

Host: Ano, dám si _____

Číšník: Hned Vám to přinesu. Přeji dobrou chuť.

Host: _____ (už po jídle)

Číšník: Chutnalo Vám?

Host: _____ Rád bych za- _____

Číšník: Nashledanou

Host: _____

Ukázky materiálu k tréninku funkcionální komunikace

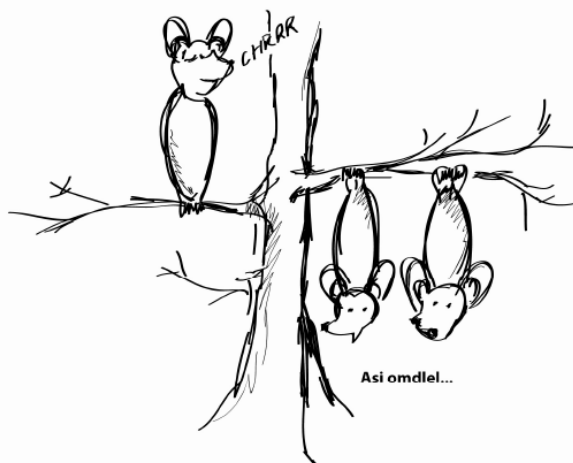
Trénink funkcionální komunikace

II.

M

3°

16. ODPOVĚZTE NA OTÁZKY POD OBRÁZKEM.

Které zvíře spí zavěšené na stromě nebo v jeskyních hlavou dolů? _____

Vysvětlete význam vtipu. _____

Trénink funkcionální komunikace

II.

M

4. Schopen pochopit humor TV, rádio, z hovoru, nadvětný význam

2°

14. POPIŠTE ROZDÍL VE VÝZNAMU DVOU STEJNÝCH VÝRAZŮ

Dívat se na televizi _____

Dívat se na televizi _____

Byly prezentovány výsledky spolupráce s Katedrou speciální pedagogiky PdF MU, Brno (doc. PaedDr. Jiřina Klenková, Ph.D., Mgr. P. Šmíd, Dis., Mgr et. Mgr. B. Poláková, Mgr. M. Ulreichová) Poděkování patří všem zúčastněným kolegyním a dobrovolníkům za pomoc a účast při sběru dat.

<http://www.fnbrno.cz/nemocnice-bohunice/neurologicka-klinika/dotaznik-funkcionalni-komunikace-dfk/t4546>